

MUHAMMAD ALI AS-SOBUNIYNING HAYOTI VA ILMIY FAOLIYATI

Sadriddinov Nurul Imon

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi

1-bosqich magistranti

Anotatsiya: *Ushbu maqolada asrimizning zabardast olimlaridan hisoblangan Muhammad Ali as-Sobuniy hayoti, ilmiy faoliyati va yozgan asarlari haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, Sobuniyning ta'lim olgan ustozlari, u o'rganib, tadqiq qilgan asarlar va O'zbekiston Musulmonlari idorasi tasarrufidagi oliy va o'rta maxsus islom bilim yurtlarida o'qitib kelinayotgan "Ravoil bayon" nomli asari haqida ham so'z yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Muhammad Ali as-Sobuniy, shari'at, fiqh, tafsir, mufassir*

ЖИЗНЬ И НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МУХАММЕДА АЛИ АС-СОБУНИ

Аннотация: *В этой статье рассказывается о жизни, научной деятельности и творчестве Мухаммеда Али ас-Собуни, одного из выдающихся ученых нашего века. Он также рассказал об учителях Собуни, о работах, которые он изучал и изучал, а также о его работе "Равоул Байон", которая преподается в высших и средних специальных исламских учебных заведениях при управлении мусульман Узбекистана.*

Ключевые слова: *Мухаммед Али ас-Собуни, шариат, Фикх, тафсир, муфассир*

LIFE AND SCIENTIFIC ACTIVITY OF MUHAMMAD ALI AS-SOBUNI

Annotation: *This article provides information about the life, scientific activity and writings of Muhammad Ali as-Sabuni, one of the great scholars of our time. There is also talk of Sabuni's trained teachers, the works he studied, and his Ravoil Bayan, which is taught in higher and secondary special Islamic schools run by the Muslim Board of Uzbekistan.*

Keywords: *Muhammad Ali as-Sabuni, Sharia, Fiqh, Tafsir, Mufassir*

Olim, faqih, mufasssir va tarjimon Shayx Muhammad Ali as-Sobuniy 1930- yil, 1-yanvarda Suriyaning Halab shahrida tug'ilgan. Uning to'liq ismi Muhammad Ali ibn Jamil as-Sobuniy bo'lib, u ilm va olimlarni hurmat qiladigan oilada ulg'aygan. Otasi Shayx Jamil as-Sobuniy o'z asrining yetuk olimlaridan biri hisoblangan. Sobuniy yoshligida arab tili va shariat ilmlarini o'z otasidan o'rgandi. Boshlang'ich sinfda o'qib yurgan vaqtlarda Qur'oni karimdan bir necha juz'larni yodlay boshladi va 14 yoshida Qur'oni karimni to'liq yod oldi⁵.

⁵<https://www.almgad.net/40860/من-هو-محمد-علي-الصابونني-ويكيبيديا-السيرة-الذاتية>

Sobuniy maktabni tamomlab Halab shaxrida joylashgan savdoga ixtisoslashgan o'rta maxsus maktabga o'qishga kirdi. Biroq u yerda o'qishini davom ettira olmadi. Bunga sabab, uni savdo-sotiq masalalari ko'p ham qiziqtirmas edi. Shu sababdan maktabni tark etib, shariat kollejiga o'qishga kiradi. U yerda bir guruh kibor ulomolardan ta'lim olishni davom ettiradi.

Ulardan eng mashxurlari: Shayx Muhammad Najib Xayyat, Shayx Muhammad Zayn al-Obidiyn al-Jazbah, Shayx Muhammad as-Salqiniy, Shayx Abdulloh Hammud, Shayx Muhammad Naji Abu Solih va boshqalar. Sobuniy bu ulomolardan shariat, fiqh, aqida, tafsir, mustalahul-hadis usul-fiqh ilmlarini o'rganadi⁶.

Bunga qo'shimcha tarzda, fizika, kimyo, geografiya kabi tabiiy fanlarni ham o'zlashtiradi. Sobuniy maktabni 1949-yil tamomlaydi. Shariat kolleji Sobuniyning o'qishdagi muvaffaqiyatlarini inobatga olgan holda, "Vaqf vazirligi" tomonidan Qohiradagi "al-Azhar universiteti"ga o'qishga yuboriladi. Sobuniy u yerda ham muvaffaqiyatli ta'lim olib, 1955-yil universitetni bitiradi. Shundan so'ng, Sobuniy o'z tug'ilgan joyi Halab shahriga qaytib keladi Bu yerda shahardagi madrasalarda ta'lim bera boshlaydi⁷.

Biroq, bu yerda ta'lim berish jarayoni ham uzoq davom etmaydi. 1962-yil Sobuniy Saudiya Arabistonidagi "Ummul Quro universiteti"ga ishga taklif qilinadi. Ummul quro universiteti Sobuniyning ilmiy salohiyatini hisobga olib, unga ba'zi islom me'rosiga tegishli kitoblarni tahlil qilishni ishonib topshiradi.

Sobuniy ilk ilmiy faoliyatini Imom Abu Ja'far an-Nahosning "Ma'aniy al-Qur'an" asarini tadqiq qilishdan boshlaydi. U asarni to'liq o'rganib, tadqiq qilgandan so'ng, asarni olti jildda nashr qildiradi. Bu markazda bir muddat faoliyatini yo'lga qo'ygandan so'ng, "Butun dunyo musulmonlar ligasi"ning "Qur'on va sunnatdagi ilmiy mo'jizalar" bo'limida ilmiy xodim sifatida faoliyatini davom ettiradi⁸. Bu yerda Sobuniy o'zining asosiy ilmiy faoliyatini boshlaydi.

Sobuniy universitetda talabalarga dars berish va o'z ilmiy faoliyati bilan birgalikda Jidda shahridagi masjidlarda fatvo berishni ham yo'lga qo'yadi. Sakkiz yil davomida u talabalarga Qur'oni Karimning uchdan ikki qismini lentalarga yozib beradi. Shuningdek, Saudiya Arabistoni telekanallarida Qur'oni Karim tafsiriga oid 600 yuzdan ziyod ko'rsatuvli videolavhalar ham tayyorlaydi. Ushbu ishlarni amalga oshirishga tahminan ikki yil vaqt ketadi. Nihoyat 1999-yilga kelib bu ish ham oxiriga yetqaziladi.

Sobuniy ko'plab ilmiy konferensiya va anjumanlarda ishtirok etgan. Ulardan eng muhimi 2007-yil Birlashgan arab amirliklarining dubay shahrida o'tkazilgan "Dubay Xalqaro Qur'on mukofoti"ning tashkiliy qo'mitasi, shayx Muhammad Sobuniyni "Yilning nufuzli musulmon shaxsi" mukofot bilan taqdirladi. Anjumanning tashkiliy qo'mitasi rahbari shaxy Sobuniyni e'tirof etib shunday so'zlarni aytgan: "Muhammad

⁶ محمد علي الصابوني، قيس من نور القرآن الكريم، (القاهرة: دار السلام، ط1، 1418/1997م)، ص123-125

⁷ محمد علي الصابوني، صفوة التفاسير، (بيروت: دار القرآن الكريم، ط4، 1402/1981م)، ص20

⁸ محمد علي الصابوني، روائع البيان تفسير آيات الأحكام من القرآن، (دمشق: مكتبة الغزالي، ط3، 1400/1980م. ج1)، ص11

Ali as-Sobuniy Qur'on ilmi, tafsir ilmi, va shariat ilmlarida asrimizning eng ko'zga ko'ringan xos olimlaridan biridir.⁹

Shayx Muhammad Sobuniy o'zining uzoq yillik ilmiy faoliyati davomida yozgan asarlari butun islom olamida, o'quvchilar orasida keng qabul qilingan. Sobuniy asarlari dunyoning turli tillariga, jumladan, fors, turk, urdu, ingliz, rus va boshqa ko'plab tillarga tarjima qilingan. Uning asarlari soni manbalarda 50 ga yaqin deb aytiladi. Sobuniy ta'lif etgan eng mashxur asarlari quyidagilar¹⁰:

1. "Sunnat xazinalari orasida hadisni adabiy va lingvistik o'rganish"
"من كنوز السنة، دراسة أدبية ولغوية من الحديث"
2. "Nubuvvat va payg'ambarlar, Qur'onda nomi zikr qilingan payg'ambarlar hayotini batafsil o'rganish"
"النبوة والأنبياء، دراسة تفصيلية لحياة الرسل المذكورين في القرآن"
3. "Qur'onning ahkom oyatlarini tafsir qilishda bayonning eng yaxshi asarlari" (ikki qismdan iborat)
"روائع البيان في تفسير آيات الأحكام من القرآن (جزآن)"
4. "Ibn Kasir tafsiriga qisqacha sharhlar"
(uch qism)
"مختصر تفسير ابن كثير، اختصار وتحقيق (ثلاثة أجزاء)"
5. "Qur'oni karim ilmlarini izohlash"
"التبيان في علوم القرآن"

Muhammad Ali Sobuniyning "Ravoil bayon" nomli asari "O'zbekiston Musulmonlari Idorasi" tasarrufidagi oliy va o'rta maxsus islom bilim yurtlarida o'qitib kelinmoqda. Bundan tashqari "Sofvatut tafosiyr" (Tafsirlar sarasi), "Al-mavaris fish shari'atil-islamiyyah" (Islom shari'atida meroslar), "As-sunnatun nabaviyya qismun minal vahyil-munazzal" (Sunnati nabaviyya – Ilohiy vahiyning bir qismi), "Harokatul arzi va davronuha – haqiqotun ilmiyyatun asbatahal Qur'on" (Yer harakati va aylanishi – Qur'on isbot qilgan ilmiy haqiqatlar) va boshqa ko'plab kitob va maqolalar muallifidir¹¹.

Shayx mufassir Muhammad Ali as-Sobuniy milodiy 2021-yil 19-mart juma kuni to'qson bir yoshida Turkiyaning shimolida joylashgan Yolo'vo shahrida vafot etadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, Sobuniy shaxsiyati hozirgi zamon islom olamida alohida ahamiyatga egadir. Buni olimning hayoti davomida turli-xil islom ilmlari bilan shug'ullanib, ilmiy faoliyat yuritanida ko'rishimiz mumkin. Bu esa, uning serqirra olim ekanligiga dalolat beradi.

Ayniqsa, u yozib qoldirgan asarlar hozirgi davr islom dunyosida juda muhim, ilmiy asoslarga ega manbalardan hisoblanadi. Sobuniy asarlaridagi ilmiy yondashuv va tilning soddaligi ularning ahamiyatini yanada oshiradi. Shunday ekan, hozirgi davr

⁹[https://midad.com/scholar/Muhammad Ali Sobuniy](https://midad.com/scholar/Muhammad%20Ali%20Sobuniy).

¹⁰ محمد الغزالي، تراثنا الفكري في ميزان الشرع والعقل، (القاهرة: دار الشروق، ط5، 1424هـ/2003م)، ص129-128

¹¹<http://www.muslim.uz/index.php/rukn/quran/item/2489-muhammad-ali-sobuniy>

islomshunoslik sohasida Muhammad Ali as-Sobuniy hayoti, ilmiy faoliyati va u yozgan asarlarni kengroq o'rganish soha faoliyati rivojida o'ziga xos dolzarblikni ifoda etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. محمد علي الصابوني، قيس من نور القرآن الكريم، (القاهرة: دار السلام، ط1، 1418/هـ1997م)، ص123-125
2. محمد علي الصابوني، روائع البيان تفسير آيات الأحكام من القرآن، (دمشق: مكتبة الغزالي، ج1، ص11 ط3، 1400/هـ1980م)
3. محمد علي الصابوني، صفوة التفاسير، (بيروت: دار القرآن الكريم، ط4، 1402/هـ1981م)، ص20
4. محمد الغزالي، تراثنا الفكري في ميزان الشرع والعقل، (القاهرة: دار الشروق، ط5، 1424/هـ2003م)، ص128-129
5. من-هو-محمد-علي-الصابوني-ويكيبيديا-السيرة-الذاتية/40860/https://www.almgad.net/
6. https://midad.com/scholar/Muhammad Ali Sobuniy.
7. http://www.muslim.uz/index.php/rukn/quran/item/2489-muhammad-ali-sobuniy.